

Christian Kortmann, *Happy Hour Schopenhauer. Roman einer Bibliothérapie*

Turia + Kant, Wien 2022

Przedmiotem niniejszej recenzji jest powieść *Happy Hour Schopenhauer. Roman einer Bibliothérapie* [Happy Hour Schopenhauer. Powieść biblioterapeutyczna] autorstwa Christiana Kortmanna, wydana w 2022 roku przez wiedeńskie wydawnictwo Turia + Kant. Na wstępie warto przedstawić krótko postać autora, nieznanego szerzej na niemieckojęzycznym rynku wydawniczym. Christian Kortmann, urodzony w 1974 roku w Kolonii, pracował jako dziennikarz dla *Die Zeit*, *Süddeutsche Zeitung*, *die taz* czy *Die Weltwoche*. Pełnił funkcję szefa działu kultury *sueddeutsche.de* oraz redaktora naczelnego kilku magazynów. Poza działalnością dziennikarską wykazuje aktywność na polu literatury. Jest autorem esejów, reportaży, opowiadań i powieści, spośród których warto wymienić: *Der Läufer* (2009), *Das menschliche Optimum* (2012), *Einhandsegeln* (2021), *Mein Vater ist nicht gestorben* (2025). W ostatnim czasie dał się również poznać jako poeta – w 2024 roku opublikował tomik wierszy *Als ließendie Dinge noch mit sich reden*.

Co skłoniło mnie do napisania recenzji *Happy Hour Schopenhauer*? Arthur Schopenhauer (1788–1860), uznawany za jednego z najwybitniejszych niemieckich filozofów, czołowy przedstawiciel filozoficznego pesymizmu i autor dzieła *Świat jako wola i przedstawienie*, wywarł niekwestionowany wpływ

na literaturę i sztukę, począwszy od przełomu XIX i XX wieku. Lista twórców inspirowanych schopenhaueryzmem jest długa: Richard Wagner, Heinrich Heine, Fiodor Dostojewski, Lew Tołstoj, Thomas Hardy, Stefan George, Heinrich i Thomas Mannowie, Herman Hesse, Ernst Jünger, Samuel Beckett, Thomas Bernhard czy Michel Houellebecq¹. Wyraźne odniesienia do motywów schopenhauerowskich odnajdujemy również w twórczości pisarzy Młodej Polski. Tak obszerny zasięg wpływu tego nurtu filozoficznego świadczy o jego ogromnym prestiżu i znaczeniu w tamtym okresie². Dziś, choć skala jego oddziaływania jest nieporównywalnie mniejsza, filozofia Schopenhauera nadal rezonuje – także w popkulturze. Wizerunek filozofa, często przerysowany i utrzymany w żartobliwym, pesymistycznym tonie, bywa wykorzystywany m.in. w internetowych memach czy na gadżetach. Jako germanistka i literaturoznawczyni zainteresowana postacią Arthura Schopenhauera, jego filozofią i jej wpływem na szeroko pojętą współczesną kulturę, postanowiłam prześledzić obecność tego myśliciela w utworach literackich ostatnich dwóch dekad. W ten sposób natrafiłam na powieść Christiana Kortmanna³.

W Niemczech książka nie zyskała szerokiego rozgłosu, choć w sieci internetowej można znaleźć pozytywne opinie krytyków literackich i czytelników. Docenili oni oryginalne podejście Christiana Kortmanna w sposobie przedstawienia Schopenhauera jako wnikliwego komentatora współczesności⁴. Również w Polsce powieść pozostaje nieznaną szerszej publiczności. Nie znalazłam recenzji w głównych mediach literackich ani opinii czytelników

¹ Por. Maria Jolanta Olszewska, „Młoda Polska a inspiracje myślą filozoficzną Artura Schopenhauera”, dostęp 25.05.2025, <https://teologiapolityczna.pl/maria-jolanta-olszewska-mlada-polska-a-inspiracje-mysla-filozoficzna-artura-schopenhauera>.

² Por. Jan Tuczynski, *Schopenhauer a Młoda Polska* (Gdańsk: Wydawnictwo Morskie, 1969), 7–8.

³ Przeprowadzona kwerenda zaowocowała również odkryciem powieści *The Schopenhauer Cure* autorstwa Irvina D. Yaloma z 2005 roku. Książka jest dostępna w polskim przekładzie: Irvin D. Yalom, *Kuracja według Schopenhauera*, przeł. Elżbieta Smoleńska (Warszawa: Wydawnictwo Czarna Owca, 2021).

⁴ Por. „Happy Hour Schopenhauer”, dostęp 25.05.2025, <https://www.buecher.de/artikel/buch/happy-hour-schopenhauer/63269761/>; „Happy Hour Schopenhauer”, dostęp 25.05.2025, <https://www.kulturkaufhaus.de/de/detail/ISBN-9783985140305/Kortmann-Christian/Happy-Hour-Schopenhauer>; Peer Jürgens, „Ein Buch als Kinderhemd”, dostęp 25.05.2025, <https://literaturkritik.de/kortmann-happy-hour-schopenhauer,28845.html>.

na popularnych portalach książkowych. Przyczyny należy prawdopodobnie upatrywać w specyfice tematyki filozoficznej, braku polskiego przekładu oraz promocji na polskim rynku wydawniczym. Mam nadzieję, że niniejsza recenzja zainspiruje grono badaczy i czytelników zainteresowanych poglądami Schopenhauera oraz relacjami zachodzącymi między literaturą a filozofią do sięgnięcia po tę pozycję.

Happy Hour Schopenhauer to powieść wykazująca w swej strukturze i sposobie narracji podobieństwo do pamiętnika. Analogicznie do czasu trwania akcji składa się z sześciu rozdziałów, zatytułowanych m.in. „Woche 1, in welcher Schopenhauer mir zum ersten Mal begegnet”⁵ lub „Woche 2, in welcher Schopenhauer mit mir ein Smartphone kaufen geht”⁶. Na wstępie umieszczona jest intrygująca adnotacja: wszystkie wypowiedzi postaci Arthura Schopenhauera są cytatami zaczerpniętymi z jego dzieł. Ten zabieg zdecydowanie podnosi atrakcyjność książki i nadaje jej autentyczny charakter. Christian Kortmann porusza się w tej materii bardzo umiejętnie, fragmenty filozoficznych tekstów są zreżymowane i wplecione w fabułę. Zabrakło mi jednak kompletnego wykazu źródeł wraz z pełnymi opisami bibliograficznymi. Z pewnością umożliwiłoby to lepszą orientację w dorobku Schopenhauera oraz ułatwiło dotarcie do poszczególnych dzieł i konkretnych cytatów. Dla czytelnika nieobezanego z jego twórczością, dla którego powieść mogłaby stanowić punkt wyjścia do głębszego poznania filozofii niemieckiego myśliciela, miałyby to z pewnością duże znaczenie.

Przejdźmy zatem do streszczenia fabuły powieści. Narratorem jest czterdziestoletni mężczyzna, którego już od pierwszych zdań poznajemy jako człowieka pogrążonego w życiowych kryzysach i egzystencjalnych rozterkach. W obliczu wyczerpania zawrotnym tempem życia, utraty pracy i dotkliwej samotności staje przed szansą odnalezienia wewnętrznej równowagi. Trafia do kliniki medycyny psychosomatycznej, gdzie uczestniczy w zajęciach psychoterapeutycznych. Pozbawiony dostępu do telefonu i książek odczuwa frustrację oraz zniechęcenie na myśl o nudnym i – w jego mniemaniu – bezsen-

⁵ Christian Kortmann, *Happy Hour Schopenhauer* (Wien: Turia + Kant, 2022), 3; tłum. N. Ch.-J.: „Tydzień 1, w którym pierwszy raz spotykam Schopenhauera”.

⁶ Tamże, 3; tłum. N. Ch.-J.: „Tydzień 2, w którym Schopenhauer idzie kupić ze mną smartfona”.

sownym pobycie w ośrodku. Przełom następuje podczas spaceru w pobliskim parku, gdzie poznaje ekscentrycznego, starszego mężczyznę – okazuje się nim sam Arthur Schopenhauer. Filozof zamieszkuje boczne skrzydło budynku kliniki i bywa często widywany przez personel oraz pacjentów ośrodka podczas samotnych przechadzek na łonie natury. Mężczyźni nawiązują kontakt, który przekształca się w zażyłą, intelektualną relację. Ich rozmowy przypominają filozoficzne dysputy, które stają się przestrzenią konfrontacji perspektyw i doświadczeń odległych od siebie o ponad 150 lat. Znajomość obu bohaterów stanowi przykład przyjaźni przekraczającej granice czasowe i pokoleniowe. Dzięki wielogodzinnym rozmowom z Schopenhauerem pacjent zyskuje nowe spojrzenie na własne życie i możliwość duchowego rozwoju. Zarazem to on wprowadza filozofa we współczesne realia, wtajemniczając go w obsługę telefonu komórkowego i popularnego portalu randkowego. Pomimo odmiennego kontekstu historycznego, społecznego i kulturowego, w jakim przyszło egzystować Schopenhauerowi, całkiem dobrze się w nim odnajduje. Okazuje się docieklwym i trafnym komentatorem współczesnego świata. Nie unika wyzwań, chętnie podejmuje dialog z terażniejszością, często czyniąc to w żartobliwym tonie i przywołując własne przekonania z przełomu XVIII i XIX wieku. Tym samym podkreślony zostaje uniwersalny wymiar Schopenhauerowskiej myśli filozoficznej, która nie traci na aktualności nawet w zderzeniu z obecnymi realiami.

Postaci poruszają zagadnienia charakterystyczne dla rozważań udokumentowanych w dziełach Schopenhauera, takie jak np. motywy ducha, woli i rozumu jako elementów konstytuujących indywidualność jednostki⁷. Prowadzą pasjonujące dyskusje na temat roli jednostki, która stara się wyemancypować spod presji społecznych oczekiwań i ograniczeń⁸. Schopenhauer wtajemnicza swego towarzysza we własną definicję szczęścia, opartą nie na wygórowanych oczekiwaniach, lecz na unikaniu cierpienia w postaci choroby, biedy lub nudy⁹. Bohaterowie snują refleksje o znaczeniu terażniejszości, niedostatecznie docenianej w porównaniu z przeszłością i przyszłością¹⁰.

⁷ Por. tamże, 109.

⁸ Por. tamże, 179.

⁹ Por. tamże, 106.

¹⁰ Por. tamże, 103.

W tekście znajdziemy także odniesienia do krytycznej polemiki Schopenhauera z Kantem i Heglem¹¹ oraz rozważania na temat jego pasji: muzyki¹² i szczególnej sympatii do zwierząt, zwłaszcza psów¹³. Narracja zawiera również liczne komentarze dotyczące realiów XXI wieku, w których wyraźnie wybrzmiewa negatywna ocena konsumpcyjnego stylu życia¹⁴.

Wymienione wątki stanowią jedynie niewielką część tej co prawda objętościowo niedługiej, lecz niezwykle bogatej treściowo powieści. Choć pod względem estetycznym Christian Kortmann nie dokonał literackiego przełomu, stworzył książkę, która w atrakcyjny sposób łączy beletrystyczną formę z filozoficznym dyskursem. Oryginalny eksperyment narracyjny autora, polegający na zestawieniu autentycznych cytatów z fikcyjną fabułą, pozwolił na wiarygodne odtworzenie wizerunku Schopenhauera – filozofa przeniesionego do XXI wieku wraz z jego charakterystycznymi cechami, upodobaniami i poglądami. Kortmann nakreślił literacki portret człowieka pełnego sprzeczności, na które zwrócił uwagę niemiecki filozof i pisarz Rüdiger Safranski w cytacie zamieszczonym na okładce biografii poświęconej Arthurowi Schopenhauerowi: „Myśliciel, którego idee nie znalazły zrozumienia wśród uniwersyteckich specjalistów, ale któremu filozofia przyniosła ostatecznie sławę. Samotnik pogardzający tłumem współczesnych, ale zdolny do głębokich przyjaźni. Mizogin, który nieustannie wplątuje się w zupełnie nieprawdopodobne romanse”¹⁵.

Powieść Christiana Kortmanna stanowi interesujący przykład dialogu między literaturą i filozofią, a jednocześnie wnosi istotny wkład w popularyzację myśli Arthura Schopenhauera. *Happy Hour Schopenhauer* to cenna propozycja dla osób zafascynowanych dorobkiem niemieckiego filozofa. Jest to pozycja godna polecenia zwłaszcza tym, którzy szukają przystępnego wprowadzenia do jego kluczowych założeń. Wreszcie, zgodnie z podtytułem, książka ta może pełnić funkcję terapeutyczną dla każdego, kto poszukuje od-

¹¹ Por. tamże, 56.

¹² Por. tamże, 165.

¹³ Por. tamże, 170.

¹⁴ Por. tamże, 43.

¹⁵ Rüdiger Safranski, *Schopenhauer. Dzikie czasy filozofii* (Warszawa: Prószyński i S-ka, 2008).

powiedzi na pytania egzystencjalne. W każdym z tych przypadków ma szansę stać się początkiem wyjątkowej, intelektualnej przygody.

Bibliografia

- „Happy Hour Schopenhauer”. Dostęp 25.05.2025. <https://www.buecher.de/artikel/buch/happy-hour-schopenhauer/63269761/>.
- „Happy Hour Schopenhauer”. Dostęp 25.05.2025. <https://www.kulturkaufhaus.de/de/detail/ISBN-9783985140305/Kortmann-Christian/Happy-Hour-Schopenhauer>.
- Jürgens Peer. „Ein Buch als Kinderhemd”. Dostęp 25.05.2025. <https://literaturkritik.de/kortmann-happy-hour-schopenhauer,28845.html>.
- Kortmann Christian. 2022. *Happy Hour Schopenhauer*. Wien: Turia + Kant.
- Olszewska Maria Jolanta. „Młoda Polska a inspiracje myślą filozoficzną Artura Schopenhauera”. Dostęp 25.05.2025. <https://teologiapolityczna.pl/maria-jolanta-olszewska-mloda-polska-a-inspiracje-mysla-filozoficzna-artura-schopenhauera>.
- Safranski Rüdiger. 2008. *Schopenhauer. Dzikie czasy filozofii*. Warszawa: Prószyński i S-ka.
- Tuczyński Jan. 1969. *Schopenhauer a Młoda Polska*. Gdańsk: Wydawnictwo Morskie.

Natalia Chodorowska-Jackiewicz
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
e-mail: n.chodjack@umk.pl
ORCID: 0009-0004-3217-2760